

Informationskompetence går nye veje

Opfattelsen af læring skifter fra at være et individuelt fænomen til at være en social aktivitet. Det betyder at informationskompetence er et begreb i radikal forandring, og spørgsmålet er, om at man skal tale om en 'praksis' frem for en 'kompetence'.

Af Mai Aggerbeck, VIA University College mai@viauc.dk og Lis Faurholt, University College Syddanmark lfa@ucsyd.dk

Bibliotekernes konkrete arbejde med informationskompetence har igennem de senere år været diskuteret og beskrevet i adskillige artikler og rapporter; "Informationskompetence i udvikling" (2010), "Fra information til læring: bibliotek og uddannelse i videnssamfundet" (2007), Informationskompetence integreret i curriculum" (2009), "Undervisning i informationskompetence på Aalborg Universitet" (2006) er blot enkelte eksempler. Det vidner om stor aktivitet på området. Det synes som om, at roller og relationer mellem bibliotek og uddannelse har ændret sig fra tætte skotter til faglige fællesskaber med informationskompetence som ramme.

Temaet har også været flittigt belyst og diskuteret fra forskellige perspektiver på konferencer, seminarer¹ og temadage. Hertil kommer en række nationale initiativer i form af DEFF² og andre udviklingsprojekter. Det er ikke alene en opgave uddannelses-, fag- og forskningsbibliotekerne løfter. Folkebibliotekerne ser det også som en væsentlig opgave³.

Teoretisk er informationskompetence blevet adresseret fra adskillige vinkler. Diskussionen har især drejet sig om forståelsen af, om informationskompetence er noget, der kan læres som en række standarder, som en gang for alle kan give adgang til livslang læring, eller om begrebet skal ses i tæt tilknytning til den kontekst, hvori den praktiseres.

Et vækstområde

Som ovenstående mere end antyder er informationskompetence et område i vækst. Det gælder i litteraturen. Og det gælder i praksis. I forhold til de videregående uddannelser har akkrediteringskrav, ny kvalifikationsramme for de videregående uddannelser samt krav om forskningsbaseret sandsynligvis præget udviklingen. Gymnasierreformens krav til tværgående undervisningsformer og udvikling af elevernes studiekompetence har også medført et større fokus på området.

De lokale initiativer er varierende og indfaldsvinklerne er mange. De spænder fra integration af informationskompetence i fagene og de faglige mål til forankring i studieordninger og fagbeskrivelser samt undervisning parallelt med den øvrige undervisning. Vægten og omfanget af undervisningen er afhængig af både uddannelsesniveaue og den faglige kontekst.

Det, der synes at præge biblioteks- og uddannelseslandskabets grundlæggende forståelse af informationskompetence, relaterer sig til den forskningsbaserede viden. I dag er det ikke kun et spørgsmål om at hente og lagre viden. Det er også et spørgsmål om, hvordan viden opbygges og ændres i processerne mellem

“Når forandringens vinde blæser, bygger nogle vindmøller mens andre sætter læhegn op.”

kinesisk ordsprog

mennesker. Viden har andre former end de akademiske, og de samfundsmæssige krav til viden betyder, at begrebet får nye indfaldsvinkler. Spørgsmålet om, hvad god viden er, synes at være sat på dagsordenen.

En fortælling om forandring

Fortællingens første eksempel findes i "Informationskompetence i udvikling" (2010). Her skriver Peter Bakker om, hvilke kilder fra internettet, han tillader sine studerende at referere til, og Wikipedia er ikke i blandt dem:

“Det er lidt surt, at jeg skal forbyde mine studerende i deres opgaver at henvise til en af de bedste informationskilder, der findes på nettet, men sådan er det. Jeg vil ikke have, at de citerer Wikipedia. Wikipedia virker til at finde inspiration, ja. Men man kan ikke stole på det. Hvert skørhoved kan tilføje, fx i Barack Obamas profil, at han fik en søn udenfor ægteskabet, som hedder fx Peter Bakker. Hvis en studerende så citerer det, i de få minutter at det vrøvl står der, så overtager man usandheder. Jeg beder dem derfor om, at være meget forsigtige med at stole helt på Wikipedia. Der er mange andre kilder på nettet som bare fortæller vrøvl, nonsens og skrald. Studerende ved ikke altid om de kan tro alt der skrives. Derfor er det godt, at der er fagfællebedømmelse. Så holder man det værste væk.”

Fortællingens andet eksempel handler om Wikipedias tekst om "Die Elixiere des Teufels". En specialestuderende i litteraturvidenskab ved Aarhus Universitet har følgende beretning:

“E. T. A. Hoffmanns roman fra 1815-16, Die Elixiere des Teufels, indeholder et nøgleafsnit, hvor munken Cyrillus genfortæller en gammel legende om, hvordan den hellige Antonius engang mødte djævelen, som havde en frakke på, fyldt med små lommer med forskellige eliksirer, der skulle forlede munkene til syndige tanker. Denne historie har Hoffmann lånt fra Apophthegmata Patrum, en samling af anekdoter og legender om de tidlige kristne ørkenfædre. Men – måske fordi den oprindelige legende faktisk omhandler Makarius, der var en af Antonius' disciple, og ikke Antonius selv som i Hoffmanns version – så er der tilsyneladende ikke nogen Hoffmannforskere, der har opdaget forbindelsen mellem Die Elixiere des Teufels og legen-

den i Apophthegmata Patrum. I hvert fald har jeg ikke kunnet finde noget om legendens oprindelse i et eneste af de opslagsværker, artikler og bøger, jeg har læst om Hoffmanns roman. Til gengæld har 'Moros', en bidragyder på tysk Wikipedia, under opslaget "Die Elixiere des Teufels" tilføjet følgende korte notits:"

"Zu Beginn des Romans findet sich eine Variante der weithin bekannten Versuchungen des hl. Antonius, nach der der Mönch vom Teufel durch ein Elixier verführt werden sollte. Diese Legende basiert allerdings nicht auf der sog. Vita Antonii sondern auf einem Apophthegma, das Makarius dem Ägypter zugeschrieben wird (vgl. Apophthegmata Patrum, Nr. 456 nach der Ausgabe von Bonifaz Miller)."⁴

Hvad det første standpunkt til Wikipediaen glemmer, er den styrke, der ligger i "de mange". En fagfællebedømmelse (peer review) har også sin svaghed. Fagfæller risikerer at udgøre et ekkorum, hvor der refereres til de samme kilder. Risikoen er, at en fejl gentages, som det afsløres i det andet eksempel.

Som Clay Shirky, professor i New Media, påpeger i bogen "Here Comes Everybody", betyder de nye sociale medier (også kaldet Web 2.0), at vi for første gang i historien har mulighed for at virkeliggøre menneskets sociale natur i en større skala. Wikipedia er ikke skrevet af en lille gruppe eksperter, men tillader "Moro" at bidrage med sin specielle viden.

Sædvanerne, normerne og reglerne for omgang med vidensbærende materialer er sat til debat. Den sædvanlige garanti for videnskvalitet er ikke længere til stede, og nye kriterier for, hvad der er god viden, er under udvikling. Det aktuelle spørgsmål er, hvordan evaluerer og håndterer vi denne form for viden i forbindelse med uddannelserne.

Informationskompetence består ikke alene i valg af kilder (læs: fravalg af kilder), men netop også i et tilvalg af en større og mere kompliceret mængde af kilder. Fortællingens pointe er, at selve informationskompetencebegrebet udfordres og står over for en tvungen forandring.

Et begreb under stærk forandring

Begrebet informationskompetence må og skal forandre sig i en tid, hvor opfattelsen af læring skifter fra at være et psykologisk fænomen til at være en social aktivitet. Når opfattelsen af viden ændres fra at være betragtet som en personlig egenskab til at være et spørgsmål om at deltage i et fagligt fællesskab, ændrer selve begrebet kompetence sig radikalt.

Trine Schreiber⁵ og Camilla Moring⁶ fra Det Informationsvidenskabelige Akademi, forsker i informationskompetence under forandring. Trine Schreiber introducerer på baggrund af udviklingen tre komponenter, der skal relateres til informationskompetence: kontekst, overordnede videnskrav og anvendte medier. Camilla Moring peger i sin forskning på begrebet informationspraksis. Hvad der virker og er brug for i et socialt system gælder ikke nødvendigvis i et andet. Informationskompetencer forhandles socialt i forskellige praksisformer. Informationskompetence er ikke alene en individuel kompetence men en kompetence, der udvikles i sammenhæng med den sociale praksis, man konkret underviser eller arbejder i.

Nye roller

Vi bør have fokus på dette forandringsspektiv og hvad det medfører af forandring af kompetencer, forandring af bibliotekar- og underviserrollen.

Uddannelsesnivealets højnelse i befolkningen generelt, eksplosionen i informationsmængden og ikke mindst de muligheder for flere producenter og udgivere, internettet har muliggjort, sætter også de gamle vidensproducenter og formidlere under pres. Det privilegerede punkt, som forskningen, uddannelsesinstitutionerne og forlagene indtog før i tiden, eksisterer ikke længere. Der foregår i øjeblikket om ikke en krig, så i alt fald en heftig positioneringskamp om hvem, der producerer den rigtige viden.

Uddannelsesinstitutionerne udgør en kamplads for disse tendenser. Det er dog meget vigtigt, at de ikke i deres iver for at positionere sig i forhold til hinanden overser de lærings- og arbejdsformer, der foregår uden for uddannelsesinstitutionerne. Kommer uddannelsesinstitutionerne ud af trit med virkeligheden, er faren for, at uddannelsesinstitutionerne taber, stor.

Noter

¹ Eksempelvis Bibliotek og Uddannelse i videnssamfundet, Danmarks Biblioteksskole 2008 <http://www.db.dk/kurser/temadage/e2008/uddannelse.asp>

² UB-testen www.ubtesten.dk, SWIM, LibGuide <http://nyeinstitutioner.deff.wikispaces.net/file/view/Afrapportering+-+Lib-Guide+I.pdf>

³ Projekt BibTeach – biblioteksundervisernes toolboks <http://www.bibteach.dk/photogallery/OmProjektet/Om.htm>

⁴ "Die Elixiere des Teufels." Wikipedia. Retrieved: 24 May 2010 from http://de.wikipedia.org/wiki/Die_Elixiere_des_Teufels

⁵ Trine Schreiber ved Videndanmark og DEFF seminar om Informationskompetence 22.4.2009 <http://www.youtube.com/watch?v=kCs9kkIKBaY>

⁶ Videndanmark og DEFF NI seminar om Informations- og videnkompetencer i opbrud 12.5.2010 <http://www.youtube.com/watch?v=q7VGtESSJeg>

Litteratur

(A) Aggerbeck M, Harbo K. Samarbejde mellem bibliotek og uddannelse om formidling af informationskompetence. s.l.: s.n.; 2006.

(B) Lave J. Teaching, as learning, in practice. Mind, culture, and activity 1996;3(3):149-164.

(C) Lave J, Wenger E. Situated learning: legitimate peripheral participation. Cambridge: Cambridge University Press; 1998.

(D) Ledet J, Sørensen S, Andersen EM. Gymnasireformen og uddannelsesbiblioteket. HTX. HXH. STX og HF. Uddannelsesbibliotekaren 2007;8(1):3-9.

(E) Leth Andersen H. Informationskompetence i udvikling. Århus: Center for Undervisningsudvikling, Aarhus Universitet; 2009.

(F) Nielsen S. Projekt Lib-guide. DF-revy 2009;32(4):12-13.

(G) Rosenstand M, Harbo K, Birch Andreasen L. Fra information til læring: Bibliotek og uddannelse i videnssamfundet. København: DEFF; 2008.

(H) Schneider MV, Lodberg K, Vadgaard Christensen M, Skovgaard Larsen M, Rindsig B, Nielsen C. Samarbejde - sammenhæng - succes? DF-revy 2005;28(6):4-6.

(I) Shirky C. Here Comes Everybody: The Power of Organizing Without Organizations. : Penguin books; 2008

(J) Schrøder LG. Bibt teach - informationskompetencer i praksis. DF-revy 2007;30(7):24-25.

(K) Sfard A. On two metaphors for learning and the dangers of choosing just one. Educational researcher 1998;27(2):4. http://people.usc.edu/~gwells/Files/Courses_Folder/ED%20261%20Papers/Sfard_ER1998.pdf lokaliseret den 26. april 2010

(L) Shirky C. Here Comes Everybody: The Power of Organizing Without Organizations. : Penguin books; 2008.

(M) Spøer J. Gymnasireformen - vores synlighed. Uddannelsesbibliotekaren 2006;7(1):28-30.

(N) Trangbæk A, Bønløkke M, Kobow E, Frederiksen K. Udvikling af sygeplejestuderendes informationskompetence i klinisk praksis. Klin.Sygepleje 2008;22(4):67-77.

(O) Vadgaard Christensen M. Integration i fagundervisningen. Uddannelsesbibliotekaren 2005;6(2):19-24.